

panus jest důvěrníkem autorovým, slouží mu za reportéra; podává zprávy o událostech, při nichž se spíše namanul, nežli jichž se vědomě a úmyslně účastnil; vidí očima autorovými, slyší jeho sluchem. Všecko jiného spíš než rek tragedie.

Četl jsem tyto dny v Kampanovi, když se otevřely dvěře a vešel přítel.

„I ty?“

„Ano, i já. I já jsem člověk náladový. Když je po Dušičkách a venku přší listí se stromů a mlhy plouhají se ulicemi, čítám rád cosi dobového. Bliží se osmý listopad.“

„Prokleti buďte všichni se svou náladovostí. Zdá se, že zde nemá nikdo nic na práci než studovat historický kalendář a dáti si jím diktovat historické nálady.“

„Co svedeš proti tomu? Vzdělanec jest přetížen vzpomínkami; vzdělance naučili pamatovat a vzpomínat a vzdělanec rád vzpomíná.“

„Řekni: slaboch a ne vzdělanec. Silný umí zapomínat. Zapomínat minulých ran, toť růst, toť překonávat slabost. Být zde zákonodárcem, nedovolil bych psát knih o Bílé hoře ani jména toho vyslovovat. Za každou báseň o Bílé hoře diktoval bych vězení. Kamení dal bych navézt a nanosit na to místo a vyvršit je vysoko, vysoko, aby nikdo nemohl vstoupit na ně. Z čítanek bych to jméno vyškrtl a ze školních map bych je vymýtil: neboť jinak nepřestanete se svými pokořujícími sentimentálnostmi, nehodnými živého národa, který má v sobě cítit síly obrodit celý svět a napsat znova celé jeho dějiny. Síla člověka jest v tom, že umí zapomínat minulých faktů i dogmat, ran i urážek — všeho, co mu vadí v růstu a co jej v něm ohrožuje. Takové zapomenutí jest svaté, světější než nejsvětější vzpomínání. Takové zapomenutí je samo zdraví, sama síla, sám růst, sama budoucnost a její vývoj. Takovému zapomenutí měli byste učit sebe a své děti. Ale že vzpomínáte, že máte celý složitý kult, jak žít vzpomínky a jít city a obnovovat staré rány, to ukazuje jen, jak jste posud slabí, slabí.“

Byli dva literáti — nu, suď je Bůh, ale co jednomu bílé, druhému jistě černé. Co dělal Havel, bylo Šavlovi hloupé, pošetilé a často i nízké, a naopak: co ctil Šavel, tomu jistě vychechtal se Havel. Šavel a Havel pokládali se navzájem svorně nejen za odpůrce, ale — pohádka naše hraje v Čechách — i za hlupáky a možná i za darebáky. Bylo to moudré? Bylo to nutné? ptá se čtenář, který se cítí nad ně velmi povýšený. Milý čtenáři, odpovídám, napsal jsem nahoře: suď je Bůh, a na tom trvám. Suď je Bůh nebo chceš-li, suď je Ďas, tu koncesi ti učiním, ale víc nic: ale hlavně, nesudme jich my zde. Snad jim nebylo při tom tak dobře, milý čtenáři, jak se ti zdá. Bráti na sebe veliké nepřátelství a půliti jim jako nožem celý svět ve dvě půlky, milý čtenáři, to jest snad pošetilé, jak ráčíš soudit, ale ať tak, ať onak, není to tak snadné a příjemné, jak bys se domníval. Psychologové poznamenávají, že každý heroism jest trochu pošetilý a nerozumný, a krčí také rameny, mají-li ti říci, kde jest mez mezi heroismem a pseudoheroismem. Gobi-neau pokládal na př. Dona Quijota za vrchol ušlechtilosti a hrdinství — a ty jej pokládáš asi za pošetilce a blázna. Dej se tedy laskavě poučit touto diferencí soudu a názoru a neod-suzuj tak kvapně naše dva Dony Quijoty nenávisti. Uvaž také shovívavě, že takové nepřátelství jest cosi nečasového, a zdá se mně, jest odsouzeno na vymření. Vyskytá se opravdu řidčeji a řidčeji. Moderní člověk, jak říkáme, dal se poučit zkušeností minulých dob a uvykl si *tolerovati se* se svým nepřítelem.

Moderní člověk, jak říkáme, pochopil relativnost všech věcí, pochopil i, že potřebuje jaksi svého nepřítele a nepřítel zase jeho, že žijí tak trochu ze sebe, doplňují se a že všecko nepřátelství jest více méně chiméra: spor o stupeň, o odstín. To je právě ten *mysl pro relativnost*, můj drahý, výtěžek vývoje a pokroku, na nějž jsi tak hrdý. Ale, opakuji, naši dva Quijotové nedospěli ještě této moderní pokrokové vyspělosti: byli v civilizaci vůbec jacísi *attardés*, jacísi opozdilci, *nachtrab* pravidelného pokrokového vojska. (Bylo tomu tak možná proto, že byli snad oba básníci.) Nu, ať tak, ať onak, opakuji: Sud je Bůh. Pro naši pohádku jest jejich nepřátelství vlastně cosi vedlejšího, a proto znova: Sud je Bůh, nesudme je my. A puntík.

Byli to tedy dva nepřátelé velmi opravdoví a zuřiví. Kdyby byli soukromníci, vzal to nešť, ale muži byli veřejní a tak tvořili i strany a straníky: měli své stoupence, měli přívržence, měli druhy a přátele, měli spolubojovníky. Oba vydávali po časopise; nad oběma třepetal se prapor bojovních barev; pod oběma tísnil se chrabrý a věrný zástup; kolem obou ržáním koní a chřestem mečů a štítů, jak pje starý dobrý básník, vlnil se vzduch.

Havel tedy vydával list a Šavel vydával také list.

Co při tom zakusil Šavel, nevíme, ale za Havla můžeme sdělit některá pozorování a některé zkušenosti, které při tom učinil.

První zkušenosti Havlovy nebyly nejhorší. Dostával na př. spoustu rukopisů, k nimž býval přiložen občas list asi takového znění: Mistře, utíkám se k Vám jako k soudné stoličce. Vy jediný můžete mně říci pravdu, Vás jediného ctím, na Váš soud jediné dám. Vaše slovo jest mi svaté. Otisknete-li přiložený rukopis ve svém vzácném listě, jehož přesvědčení, mimochodem řečeno, vášnivě a do krajnosti sdílím a za něž se ve svém rodišti, Lišákovicích, exponuju až do těch pěstí, stvořil jste ve mně nového člověka. A obyčejně bývala připojena douška: Ne, tomu Šavlovi jste v posledním čísle dal! Něco takového jsem již léta nečetl. To je fenomenální. Teď leží tu rozbit na padrť a nevstane již. Literatura česká jest Vám za to zavázána k opravdovým díkům.

Ale stávalo se, že při nejlepší vůli náš ubohý Havel nemohl „stvořit nového člověka“, poněvadž zasláné rukopisy bývaly prostě pod psa. A tu vyskytovaly se obyčejně za měsíc po takovém odmítnutí s dojemnou pravidelností a přesností v různých listech, většinou venkovských, různé více méně tajemně šifrované „dopisy z Prahy“ nebo referáty v rubrice literární, feuilletony atd., v nichž bývalo velmi jadrně vynadáno milému Havlovi a jeho listu; vydával prý list hodný, aby se do něho balily syřečky, a pisatel divával se, že Havel jest ještě vůbec na světě: vždyť jej Šavel již několikrát rozdrtil na padrť. (Tu máš, však jsme taky ještě něco a něco dovedeme!)

Když se zjev ten opakoval, stával se Havel melancholický a přemítavý, ale upokojil se časem. Spočetl si všechny listy české, moravské, slezské, dolnorakouské a americké, napočtl jich několik set a řekl si: Jakou spoustu rukopisů spotřebuji! Snad deset metrických centů týdně! A všechny mají rubriku: Literatura, umění, věda! A redaktoři rádi podporují mládež a svěřují se zvláštní tklivou důvěřivostí (kterou by jen morous nazval nedbalostí) právě referát literární silám pokud možno nejmladším, obyčejně mezi 16.—18. jarem. A již kvartáni znají dnes recept na literární kariéru: Nemůžeš-li to dotáhnout do kvinty nebo vyloučili-li tě z prvního ročníku učitelského ústavu, staň se literárním nebo divadelním kritikem. Další se již poddává časem.

Upokojil se tedy milý Havel, ale ne nadlouho. Z pokoje vybouřily jej jiné zjevy. Sledoval, rozumí se, list Šavlův a znal lidi, kteří do něho přispívali. A tu stávalo se častěji, že přispívatelé Šavlovi posílali rukopisy Havlovi a v listech, jimiž je doprovázeli, ujišťovali jej „upřímnou úctou a oddaností“, „všechny sympatiemi“ a jinak a jinak slovy hyperbolickými projevovali mu, že chápou jeho bojovnou posici a ctí ji. „Sním nebo bdím?“ tázával se sám sebe Havel, když rozbalil takový list, a přejížděl si dlaní po čele.

A zároveň ovšem vyskytali se i přeběhlci z jeho tábora: ten nebo onen jeho známý, který se vyslovil před ním o Šavlovi velmi

nelichotivě, poslal mu klidně příspěvek a Šavel jej klidně otisknul.

A milý Havel schnul a přepadl se vůčihledě. Chodíval na dlouhé procházky za město a vracíval se z nich ve stavu jakési bohobojné zkroušenosti. Marnost nad marností a všecko jest marnost, říkával si, a nejvíce charakter lidský. A zdlouha potřásal šedivící kšticí nad během světa. Přestával mu rozumět.

Kdykoli dostal poštou příspěvek ať od toho, ať od onoho, viděl vždy v duchu psací stůl, na něm dvojí hromádku rukopisnou, dvojí obálku a muže zasílatele, jak píše na jednu z nich pevnou rukou: Váženému Šavlovi a na druhou rukou neméně pevnou: Váženému Havlovi. A viděl jej, jak pak obléká kabát a nese obojí dopis do schránky poštovní, slyšel v duchu dopad obojího listu i slova, jimiž si ulehčuje: Tak. Teď jsem zapálil oběma čertům po svíčce. Asekuroval jsem se u obou. Kterýpak mně sedne na lep?

A představa ta vynořovala se mu určitěji a určitěji, naléhavěji a naléhavěji. Neopouštěla ho již skoro: byl jí již skoro posedlý. Stávala se z ní jakási mravní halucinace.

Jednoho dne, když vrátil se ze svého obvyklého čtyřhodinového rozjímavého výletu, našel na stole list. Ovšemže příspěvek. (Od té doby, kdy se stal redaktorem, nedostával již jiných listů.) Roztrhl třaslavou rukou obálku a ztrnul: byl od velmi blízkého přítele Šavlova.

Příští den nedostal se již ke svému peripatetickému rozjímání o běhu věcí lidských, zvláště pak literárních věcí českých: ležel již v posteli, s obklady na hlavě, se zuby rozjektanými.

Přestrašená žena jeho stojí mu po pravici, doktor po levici a celá tvář jeho praví: Je to s ním špatné.

Ale Havel nevidí jeho tváře, neboť jeho vytřeštěný zrak lpí stále v nevýslovné úzkosti na dveřích. Celou noc, stále, i nyní ve dne mučí jej týž děsný sen:

Zdá se mu, že otevírají se tiše dvěře a jimi vchází důstojně a obřadně Šavel. V ruce nese svitek rukopisný, podává mu jej s ironickou úklonou a praví: Tak. Zde jsem vám přinesl příspěvek. Ale z ručky do ručky! Připravil jste mi již také něco svého?

„Samostatnost“ a literární mravy české

Samostatnost tedy promluvila na ochranu svého laureáta. Jakýsi mladík, který hoří pro pravdu, spravedlnost, otevřený a čestný boj a — zapomněl se tedy podepsat. Vystupuje pod dojemným pseudonymem *Verus*. Ach, tyhle ctnostné, alegorické pseudonymy na konci perfidních článků — jak ty mne dojmají! Svátá vůně rodné země, cítím tě a jest mně blaze! Tedy *Verus* čili po česku pan „Pravdivý“ vysoukal si z článku dr. JPka v minulém čísle,¹ že provozujeme v Novině stranickou realistickou politiku a žádnou literární kritiku. „Měl jsem snad mezi těmi, na něž mohl narážet p. Dyk svou Moderní filosofií, jmenovat i některého pokrokáře? Habeat sibi. Stůj tedy vedle Masaryka, Drtiny a Krejčího třebaš Kopala, méně znamenitý překladatel znamenitého Fouilléa. Dobré drahé dítě, měj si tedy svého Kopala v té řadě. *Ale, mé nemluvně, měni to u všech časů něco na věci!* Totiž na tom, že V. Dyk vede si *nestylově a neumělecky, literárně nemožně a hloupě, když v tragedii vyplazuje jazyk* — ať již na Masaryka nebo na Kopala, na Pavla nebo na Havla? Když dělá hloupě promlčené vtipy na českou filosofii, které jsou, bohům díky, plusquamperfectum.“²

Pan Pravdivý z Pravdiberku pohoršuje se nade mnou, že jsem nazval V. Dyka advokátem pošramocených existencí, t. j. Fučíka a Holého.³ A ovšem: Fučík jest gentleman, pane Pravdivý, že ano? Jednou a touže rukou současně psal o Haně Kvapilové i chválu i hanu, chválu podepsal, hanu nikoliv, a byv dotazován Kvapilem, zapřel i, že ji psal. Nu a ovšem, takové individuum zasluhuje zastání! A item Holý, který skandalisoval řadu lidí pro nejsoukromější rodinné příčiny, vykrádal Bezruč skutkem a slovy ho současně obvinil, že Bezruč byl živ z něho — inu, gentleman. A gentleman i Dyk, když se zastal podvodníka (ač věděl, že klame) a vyspílal v Lumíru podvedenému malicherníkú, ješitníkú a hrubců za to, že protestoval proti křivdě. Milý pane Pravdivý, buďte dlouho zdráv a dlouho zasedejte na soudné stoličce v Samostatnosti — máte k tomu všecku kvalifikaci. Jak jste to

1 - [Týká se kritiky Dykovy Písně o vrbě; viz zde str. 282 a n.]

2 - P. dr. JPk poslal mně dlouhou odpověď, z níž, promine mně již laskavě, uveřejňuji jen tyto věty. Článek jeho jest čistý a jasný a mluví sám za sebe; nepotřebuje obrany, a *Verus* jest ubožák, který odpovědi ani nezasluhuje. Nebudeme snad ke všem čertům učit lidi do smrti logické abecedě! Já alespoň takového nudného femesla jsem již dokonale syt.

3 - [Viz zde str. 216]